

Viešųjų bibliotekų daugiafunkciškumo plėtra Europos Komisijos ataskaitos kontekste: rekomendacijos bibliotekų stiprinimui ir bendruomenių įtraukimo perspektyvos

Kultūros ministerijos Atminties institucijų politikos grupės
patarėja Gražina Lamanauskienė
2025 m. gruodžio 4 d.

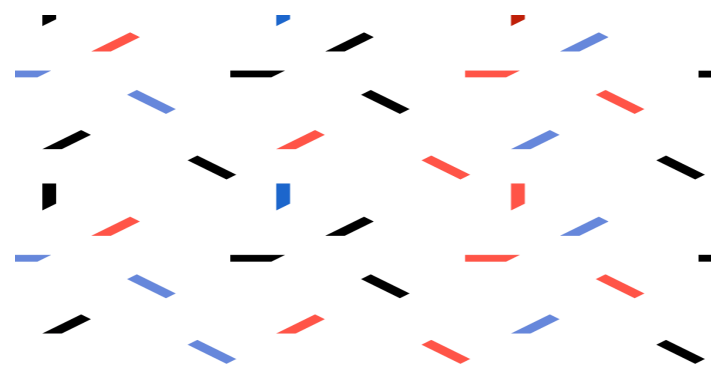

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

ES Kultūros darbo planas 2023-2026 m.

2022 m. lapkričio 29 d. priimtoje Tarybos rezoliucijoje dėl 2023–2026 m. ES kultūros darbo plano apibrėžti 4 prioritetai ir 21 veiksmas:

1. Menininkų ir kultūros profesionalų įgalinimas – stiprinti kultūros ir kūrybinių sektorių atsparumą, gerinti darbo sąlygas, skatinti tvarumą ir skaitmeninę transformaciją
2. **Kultūra žmonėms** – didinti kultūros dalyvavimą ir jos vaidmenį visuomenėje, pabrėžiant kultūros reikšmę demokratijai, sveikatai, gerovei ir socialinei sanglaudai.
3. Kultūra planetai – naudoti kultūros potencialą
4. Kultūra tarptautinėse partnerystėse – stiprinti kultūrinį ES vaidmenį užsienio santykiuose

Bibliotekų vaidmens stiprinimas, kuriuo siekiama pripažinti ir sustiprinti bibliotekų indėlį į demokratiją, socialinę įtrauktį, kultūrinę įvairovę ir švietimą visoje Europoje

OMC – Tiltų kūrimas (angl. *Building Bridges Building bridges: strengthen the multiple role of libraries as gateways and transmitters of cultural works, skills and European values*)

Atvirasis koordinavimo metodas (OMC), apibrėžiamas kaip Lisabonos strategijos priemonė (2000), taikoma srityse, kurios priklauso Valstybių narių kompetencijai, tokiose kaip užimtumas, socialinė apsauga, socialinė įterptis, jaunimo reikalai, mokymai ir pan.

25 Europos Sąjungos šalių ekspertai

Ukrainos, Norvegijos, Sakartvelo, Islandijos, Šveicarijos šalių atstovai - konsultantai

Turkija – stebėtojo teisėmis

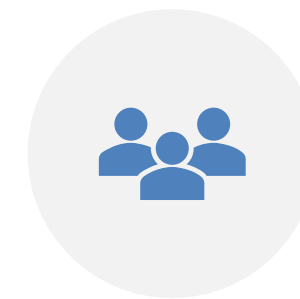

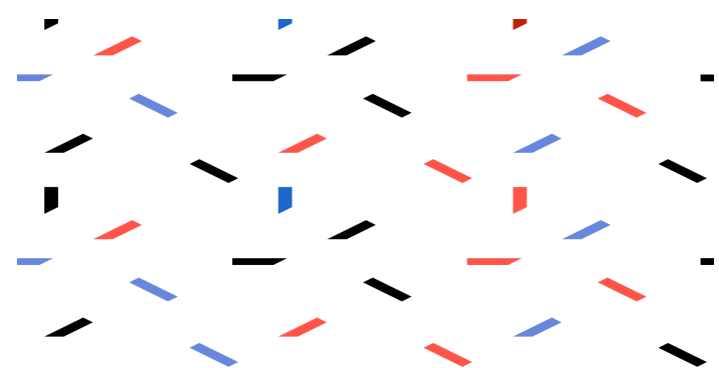
67 tūkst. viešųjų bibliotekų (nuo 2012 m. uždaryta apie 3000)

daugiau kaip 750 mln. lankytojų
daugiau kaip 75 mln. registruotų vartotojų

daugiau kaip 170 tūkst. profesionalių darbuotojų
(4 darbuotojai vienai viešajai bibliotekai)

Bibliotekos yra visiems prieinamos ir geografiškai plačiausiai paplitusios institucijos, kurios užtikrina lygias prieigos sąlygas kiekvienam, nepriklausomai nuo amžiaus, socialinės padėties, išsilavinimo ar ekonominių galimybių. Tokiu būdu bibliotekos veikia kaip priešprieša kultūriniam išskirtinumui – jos mažina atskirtį tarp aukšto socioekonominio statuso ir pažeidžiamų visuomenės grupių, skatindamos įtrauktį, bendruomeniškumą ir lygiavertes kultūrinio dalyvavimo galimybes.

Visuomenės iššūkiai

Skaitymas, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą

Miesto ir kaimo plėtra

Ekonominis konkurencingumas

Prieiga prie kultūros

Socialinė sanglauda

Skaitmeninė plėtra

Demokratija ir prieiga prie informacijos

Tvarumas

Sveikata & Gerovė

Atsparumas ir pasirengimas krizėms

Daugiafunkciai viešųjų bibliotekų vaidmenys

Turgavietė

- Bendruomeninė erdvė, kurioje kasdien vyksta žinių ir kultūros, idėjų ir verslo, pokalbių ir knygų mainai.
- Bibliotekininkai siūlo platų informacijos išteklių ir paslaugų pasirinkimą. Tai vieta, kur plėtojama demokratija, susitinka visi visuomenės sluoksniai ir stiprinama ekonomika.

Laboratorija

- Šurmuliuojanti ir gyvybinga erdvė, kurioje skatinamas smalsumas, gimsta naujos idėjos, mezgasi ryšiai ir kuriami daiktai.
- Bibliotekininkai kuria programas ir dirbtuves, kurios padeda žmonėms įgyti įvairių įgūdžių, patirti kultūrą, atrasti naujus pomėgius ir talentus kūrybinėse erdvėse.

Prieglobstis

- Tai saugi erdvė, kurioje kiekvienas gali jaustis ramiai, priimtas ir apsuptas svetingos bendruomenės ir raminančios knygų tylos – tikra „trečioji vieta“.
- Bibliotekininkai teikia paramą, praktinę pagalbą ir supratimą per pokalbius, bendruomenės jungimą, literatūrą, kultūrą ir kultūros paveldą.

Chameleonas/Universalus įrankis (angl. *Swiss Knife*)

- Erdvė, galinti prisitaikyti prie bendruomenės ar asmens poreikių. Tai „švarus lapas“, formuojamas žmonių, jų patirčių, prisiminimų ar net krizių akimirkų.
- Bibliotekininkai paverčia erdves vaikų žaidimų aikštelėmis, memorialais, balsavimo vietomis, prieglaudomis ar parodų erdvėmis, kur kiekvienas gali rasti savo vietą ir patirtį.
- Bibliotekininkai greitai reaguoja į bendruomenės problemas remdamiesi apmokytu personalu, įvairiais ištekliais ir efektyviu informacijos valdymu.

**Pagrindiniai
veiksniai,
stiprinantys
viešųjų bibliotekų
daugiafunkcius
vaidmenis**

**Tam, kad
viešosios
bibliotekos taptų
laisvai
prieinamais
bendruomenės
centrais,
galinčiais spręsti
aktualius
visuomenės
iššūkius, joms
reikia:**

tvirto teisinio reglamentavimo, pripažinimo ir nuolatinio advokatavimo, siekiant užtikrinti jų svarbą kaip esminių demokratijos, švietimo ir socialinės sanglaudos ramsčių;

nuoseklus ir daugiapakopio finansavimo – vietos, regioninių, nacionalinių ir ES finansavimo šaltinių – siekiant užtikrinti ilgalaikį tvarumą ir inovacijas bibliotekose.

duomenimis grįsto sprendimų priėmimo, leidžiančio bibliotekoms operatyviai reaguoti į besikeičiančius bendruomenės poreikius ir politikos prioritetus;

aukštos kvalifikacijos, konkurencingai apmokamas bibliotekos personalas ir stipri administracinė lyderystė, skatinanti transformacijas ir užtikrinanti lygias galimybes visiems gauti žinias

tvarių viešųjų erdvių ir skaitmeninės brandos, siekiant skatinti aplinkosauginę atsakomybę, technologinį atsparumą ir įtrauktį skaitmeninėje visuomenėje.

Esminės rekomendacijos

- Pripažinti viešąsias bibliotekas **kaip būtinąją, kritinės svarbos infrastruktūrą**, garantuojančią laisvą ir lygiavertę prieigą prie žinių ir informacijos visiems Europoje.
- **Stiprinti tarpsektorinį bendradarbiavimą** su švietimo, sveikatos ir socialiniu sektoriais, siekiant užtikrinti, kad daugiafunkciai viešųjų bibliotekų vaidmenys būtų įtraukti į svarbiausius strateginius ir teisės aktus.
- Užtikrinti kiekybinių ir kokybinių **statistinių duomenų rinkimo** koordinavimą ES ir Lietuvos lygmeniu.
- Užtikrinti efektyvesnę viešųjų bibliotekų tinklų **prieigą prie Europos projektinio finansavimo fondų**, siekiant skatinti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, tarptautinės patirties mainus, inovacijų plėtrą ir vietos bendruomenių vystymąsi.
- **Kurti naujos kartos biblioteką**, įtraukiančią bendruomenes ir veikiančią pagal principą „iš apačios į viršų“.
- **Taikyti kolektyvinį kūrimą** su bibliotekos paslaugų vartotojais kaip bendradarbiavimo formą diegiant bibliotekos procesų ir paslaugų inovacijas, sprendžiant esmines problemas bendruomenėje.
- **Efektyvus vadovavimas.**

Ačiū už dėmesį!

Tikslas – skatinti ir plėtoti integruotą požiūrį į bibliotekų, kaip plačiausiai išvystyto kultūros sektoriaus, vaidmenį ir potencialą įgyvendinant Lietuvos ir Europos Sąjungos strateginius dokumentus ir juose suformuluotus prioritetus, ypač stiprinant visuomenės atsparumą, kūrybinį potencialą ir piliečių gebėjimą aktyviai dalyvauti demokratinuose procesuose.